

ІНТЭРПРЭТАЦЫЙНЫЯ ПАДЫХОДЫ Ё АРТ-ЖУРНАЛІСТЫЦЫ

Н. А. Тачыцкая

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, г. Мінск;

nadezhda.tochickaya@gmail.com;

наук. кір. – Л. П. Саянкова-Мяльніцкая, канд. філал. навук, дац.

Артыкул прысвечаны інтэрпрэтацыйным падыходам у сучаснай арт-журналістыцы. Аб'ект даследавання – варыянты інтэрпрэтацыі твора мастацтва і культурнай падзеі як працэса ўспрымання. Мэта працы заключаецца ў тым, каб прааналізаваць асноўныя інтэрпрэтацыйныя падыходы, вызначыць уплыў журналісцкага дыскурсу на інтэрпрэтацыю, разглядаць выпадкі, калі вектар інтэрпрэтацыі змяшчаецца з мастацкіх вартасцяў культурнай падзеі на яе рэзананс-насць. Вынікі дадзенага даследавання могуць стаць асновай для далейшага вывучэння інтэрпрэтацыйных падыходаў у беларускай арт-журналістыцы.

Ключавыя словы: інтэрпрэтацыя; цэласны падыход; дыскурс; твор мастацтва; культурная падзея; успрыманне.

Ад арт-журналіста патрабуецца не толькі паведаміць навіну аб адкрыцці фестываля або конкурса, выхадзе кнігі або фільма, але і прааналізаваць, даць цэласнае паняцце аб творы, праінтэрпрэтаваць яго, растлумачыць аўдыторыі аўтарскую задуму. Для гэтага звычайна выкарыстоўваюцца два падыходы: цэласны і інтэрпрэтацыйны.

Цэласны падыход прадугледжвае структурны разгляд твора з паслядоўным пераходам з вонкава-дэскрыптыўнага ўзроўню на абстрактна-мастацкі. Ён праходзіць чатыры этапы: сюжэтаскладанне, кампазіцыя, аўдыёвізуальны строй, сімволіка-метафарычны падтэкст [1, с. 173]. Кантэкстуальны аналіз пашырае межы крытыкі і разглядае асобны твор у яго ўключанасці ў гістарычны, мастацкі і біяграфічны кантэкст. Разуменне твора ўключае ў сябе веданне ўмоў яго стварэння: сацыяльна-палітычных абставінаў і настрояў эпохі, культурных тэндэнцый і творчай біяграфіі аўтара. Гэтую канцэпцыю дапаўняе наступная сістэма крытычных прыёмаў: традыцыйныя метады для аналізу знешніх сувязяў твора (сацыялагічны, гісторыка-культурны, гісторыка-біяграфічны, сістэмна-цэласны); новыя метады для аналізу ўнутраных сувязяў (структурны, семіятычны, стылістычны) і метады аналізу сацыяльнага функцыянавання твора (аналіз аўдыторыі і грамадскай думкі пра твор) [2, с. 271].

Варта звярнуць увагу на інтэрпрэтацыйны падыход да аналізу твора, які змяшчае акцэнт у бок адрасата. Інтэрпрэтацыя (ад лац. *interpretatio* – «тлумачэнне») – гэта кагнітыўны працэс, у выніку якога ўсталёўваюцца адносіны паміж інтэрпрэтатарам і творам літаратуры або мастацтва. Следствам гэтага працэсу становіцца аналітычнае апісанне аб'екта.

Інтэрпрэтацыя працякае як працэс стварэння тэксту, з дапамогай якога тлумачыцца твор-аб'ект. Такім чынам, калі твор-аб'ект з'яўляецца пачатковым пунктам інтэрпрэтацыі, то яе канчатковым становіцца тэкст, які інтэрпрэтуе твор і выяўляе яго сэнс. Інтэрпрэтацыя – гэта заўсёды генератыўны працэс. У яго аснове ляжыць апрыёрнае дапушчэнне аб тым, што сэнс твора наперад не зададзены, што ён узнікае ў выніку аперацый на прыпісванне значэнняў моўных паслядоўнасцяў: аналізу структуры, кантэкстуальнага аналізу асобных адзінак.

Вядомы семіётык, філосаф, тэарэтык культуры і літаратурны крытык Умберта Эка шмат займаўся праблемай інтэрпрэтацыі. У сваёй манаграфіі «Роля чытача» ён увёў паняцце «ідэальны чытач» – чытач, які ўсведамляе існаванне мноства магчымасцяў інтэрпрэтацыі тэксту і гатовы гуляць у аўтарскую гульню [3, с. 20]. Даследчык сцвярджаў, што чытач арганізуе структуру ўспрымаемага тэксту і надзяляе знакі сэнсам, а само чытанне нацэлена на пошук у творы як тых сэнсаў, якія былі праграмаваныя аўтарам, так і тых, пра якія аўтар не падазраваў. У нашым выпадку арт-журналіст сутыкаецца не толькі з літаратурным творам, але і з фільмам, спектаклем. Ён уцягваецца ў працэс інтэрпрэтацыі, шукае схаваныя сэнсы і ўкладае ў тэкст сваё разуменне. Аднак другі арт-журналіст можа па-іншаму прачытаць твор. Такім чынам, пацвярджаецца тэорыя Умберта Эка пра вялікую колькасць інтэрпрэтацый.

Даследчык Наталля Агафонава адзначае на прыкладзе кінематографа, «што ўскладненне ўспрымання, а значыць, і тлумачэння фільма, усё-такі абумоўлена спецыфікай яго мастацкага ладу» [1, с. 192] і «не змест кнігі скажа нам аўтар, а намеціць сэнсавы націск, і гэтым праявіць больш выразна рытміку яе формаўтваральнай схемы» [4, с. 350]. З гэтага вынікае, што пасланне аўтара выбудоўваецца такім чынам, што змушае рэцыпіента дабудоўваць семантычную прастору твора і дадумаць недасказанае. Аднак гэта не прадугледжвае вольнасці арт-журналіста, а падштурхоўвае яго да пошуку інтэрпрэтацыйнага ключа. Для аналізу такога роду мастацкага твора, на думку Наталлі Агафонавай, важную ролю адыгрывае спосаб выяўлення інтэрпрэтацыйнага поля тэксту ў мэтах больш дакладнага чытання яго схаванага сэнсу [1, с. 192].

Інтэрпрэтацыя звязана з дыскурсам, культурным кантэкстам, у якім адбываецца прачытанне твора. Дыскурс дазваляе лакалізаваць паведамленне адносна кропак часу, прасторы (эпоха стварэння і ўспрымання твора, стылістычныя традыцыі, спасылкі на пэўныя тэксты культуры), а таксама аўтара (біяграфічныя дадзеныя, успаміны сучаснікаў) і чытача (энцыклапедычныя веды суб'екта). Напрыклад, інтэрпрэтацыя фільма «Крышталь» адбывалася ў сацыяльным дыскурсе. Выхад стужкі спарадзіў актыўныя дыскусіі аб даставернасці паказу рэжысёрам Дар'яй

Жук 90-х гг. XX стагодзя На партале the-village.me з’явілася аб’ёмная калонка-рэфлексія, дзе аўтар праводзіць паралель паміж гісторыяй, расказанай у фільме, і сваёй асабістай: «Я вспоминаю Беларусь через свет, через оттенок, мучительную синестезию звук/цвет: и в фильме я наблюдаю те самые, точно звучащие цвета» (03.09.2018). Калонка стала адказам на рэцэнзію, размешчаную на сайце навінавага агенцтва Sputnik, дзе аўтар сумняваўся ў праўдзівасці выкладу: «Первое, за что можно пожури́ть авторов, – то, как изображены девяностые. И вопрос вовсе не в точном историческом соответствии, а в аккуратности» (28.08.2018). Усе журналісцкія тэксты зводзіліся да пошуку неадпаведнасцяў паказу эпохі 90-х у фільме.

Часам у працэсе інтэрпрэтацыі журналіст паказвае не мастацкія вартасці твора або падзеі. Аўтар ставіць перад сабой задачу дагадзіць масаваму чытачу. Механізм заключаецца ў тым, каб звярнуць увагу да падзеі шляхам выкарыстання гучных загалоўкаў, зрабіць акцэнт на рэзанансных дэталях, распавесці аб скандале. Гэту стратэгію можна адлюстравіць на прыкладзе таго, як пішуць пра конкурс «Еўрабачанне». Журналісты даўно не звяртаюць увагу на тое, што гэта конкурс песні. Акцэнты робяцца на нацыянальных адборах і іх удзельніках («В Беларуси проходит отбор на «Евровидение»: Собрали самых странных участников»), на скандалах або іх адсутнасці («В этом году финал национального отбора, кажется, пройдет без особого огня и скандалов»). Калі мы разгледзім замежныя выданні, то ў іх інтэрпрэтацыя конкурса адбываецца ў палітычным дыскурсе.

Імкнучыся праінтэрпрэтаваць твор або падзею, журналіст выбірае, у якім рэчышчы ён хоча іх разгледзець. Калі ў культуралагічным, то полісемантычнасць твора разглядаецца як трансфармацыя сэнсаў у розных культурных сістэмах і практыках. Калі з лінгвістычнага боку, то апісваюцца і тлумачацца спосабы дасягнення мастацкай вобразнасці праз выяўленчыя сродкі. Асобна неабходна разглядаць гульнявы падыход, які адпавядае сучаснай постмадэрнісцкай сітуацыі. Гэты падыход заключаецца ў тым, што аўтар з дапамогай гульні ўцягвае чытача ў працэс інтэрпрэтацыі, тым самым устанаўлівае з ім дыялог. Журналіст нібы здымае з сябе адказнасць за інтэрпрэтацыю і прызнае той факт, што існуе меркаванне чытача і яно можа адрознівацца ад поглядаў аўтара тэксту. Выражаецца гэта на стылістычным узроўні праз выкарыстанне перфарматываў:

- у загалоначным комплексе: «“Девушка из Дании”: 6 из 10. Только не водите на этот фильм своего парня», «“Зеленая книга”: 7 из 10. Кандидат на “Оскар”, который понравится всем (вам тоже, обещаем)”

«“Айка”: 8 из 10. Фильм, который не каждый из вас сможет досмотреть до конца»;

- у лідзе: «Если вы досмотрели пятый сезон сериала “Девочки” и уже скучаете по юмору и быту Лены Данем, не спешите опускаться до “Сплетницы”. Один из лидеров американского независимого кино последних лет Ноа Баумбак скрасит вам некоторое время одиночества. А именно – часа полтора» (kinorama.by, 20.05.2016);

- у тэксце рэцэнзіі: «Авторы могли бы (сейчас будут еще спойлеры, уберите чувствительных от экранов) закончить кино так, как диктуют наши пессимистичные ожидания. Егора – в тюрьму, животных – тоже за решетку» (tut.by, 20.12.2018), «“Время возмездия” – кино о человеке на грани отчаяния (назови я это экзистенциальным кризисом, вы начнете корчить гримасы)» (tut.by, 15.03.2019).

Неабходнай умовай інтэрпрэтацыі з’яўляецца лакалізацыя твора або падзеі: стварэнне рамкі, або модусу інтэрпрэтацыі адносна свету, культуры і суб’екта. Межы інтэрпрэтацыі вызначаюцца як культурнымі канвенцыямі, так і здольнасцю арт-журналіста звязаць аб’ект інтэрпрэтацыі з папярэднімі ведамі.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Агафонова Н. А.* Экранное искусство: художественная и коммуникативная специфика: монография. М. : БГУКИ, 2009.
2. *Борев Ю. Б.* Эстетика: учебник. – М. : Высш. шк., 2002.
3. *Эко У.* Роль читателя. Исследования по семиотике текста. – М. : Издательство АСТ : CORPUS, 2016.
4. *Колотаев В. А.* Под покровом взгляда. Офтальмологическая поэтика кино и литературы. М. : Аграф, 2003.